

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

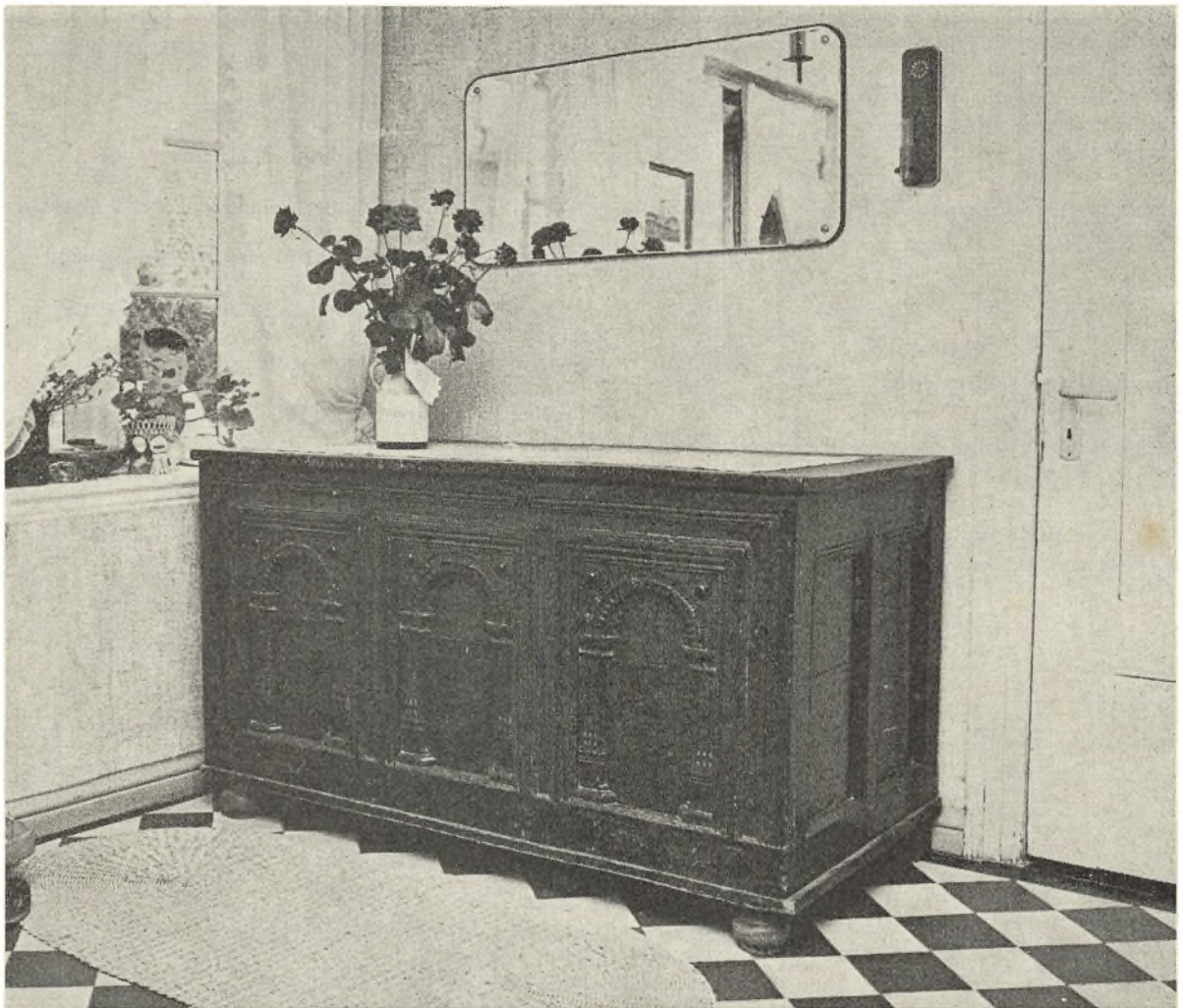
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Oktober–November 1971

Nr. 174 – 30. årgang

Gammel brudekiste fra Dynt. (Se artiklen side 4).

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Ib Paulsen
Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.
Telefon (09) 12 72 71

Artikler og billeder, læserbreve, juridiske spørgsmål og øvrige meddelelser til »Slægtsgaarden« sendes til redaktionen som forbeholder sig ret til at forkorte artikler og breve, som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens bestemmelser.

☆

Annonceekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73

Alle henvendelser om annoncer rettes til annonceekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller forsinkelse af bladet rettes til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre eller supplementsnumre og bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, MF (R), Badstrup, 5484 Uggerslev.

Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hundested.

Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.

Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.

Tlf. (08) 97 52 31.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.

Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjærgemester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Arup.

Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.

Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.

Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.

Tlf. (07) 58 21 11 – Oddense 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.

Tlf. (03) 99 80 30.

Sognefoged, gårdejer N. Sehested Knudsen, Holmstol, 8883 Gjern.

Tlf. Gjern (06) – 87 41 11 – 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.

Tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Holger Buch Juul, Jærgaarden, Høllund, 7100 Vejle.

Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.

Tlf. (03) 83 92 12.

Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted.

Tlf. (03) 640 - 24.

Kommitteret:

Agronom H. Balle, Hybenvej 27, 5260, Hjallesø.

Tlf. (09) 12 94 73.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«, 5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Kassererkontor og medlemforhold:

Fru Inger Hansen, Risbro 23, 2650 Hvidovre.

Tlf. (01) 78 31 54. (Helst før kl. 8).

Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: Birketinget 6 A.III. 2300 – København S.

Tlf. (01) 58 76 02.

Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og genealog Annelise Alstrøm.

(Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100 København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

BLADE AF EN DAGBOG

Af Slægtsgaardsforeningens formand
fhv. folketingsmand *Chr. R. Christensen*

Torsdag 23. september

DET GODE efterårsvejr holder sig stadigt, og efter at høsten nu er kommet i hus i velbjærget tilstand, går efterårsarbejdet med liv og lyst over de danske agre. Stubharvningen forvandler i løbet af få dage de kedelige stubmarker og de endnu mere kedelige afbrændte marker til brun muld, der fortæller, at landmændene allerede er igang med forberedelserne til næste års høst.

Man bliver aldrig alene, når man færdes i marken. Himlens fugle, der i gamle dage fulgte i hestenes og plovens spor, følger lige så trofast i traktorens. Måger og terner flyver skrigende omkring traktoren i tusindvis, så marken næsten ser helt hvid ud. Og de bliver så nærgående for at få de opharvede godbidder, at man næsten frygter for, at traktorhjulene skal ramme dem. Man begriber ikke, hvordan det kan gå til, at disse lyse fugle kan finde frem til harven næsten lige så snart den er i jorden. De kan vel næppe ledes af et instinkt, men så må de i hvert fald have et ualmindeligt skarpt syn og sans for at finde frem til de rigtige steder.

Viberne og stærene er endnu ikke draget bort, men de følger harven næsten lige så trofast som mågerne. Også de optræder i vældige flokke før afrejsen, og det er vemodigt at tage afsked med disse glinsende sommergæster, som nu søger til varmere egne for trofast igen at vende tilbage. Men når dagen lider og aftenen stunder til, forsvinder den muntre fugleskare. Så søger den nattekvarter andet steds. Men hvor?

I stedet kommer der andre af naturens skabninger frem. Haren den grå, der hidtil har holdt sig mere på afstand, bliver mindre sky, men den dukker sig dog mellem halmrester og ujævnheder, så den er vanskelig at få øje på, selvom man er nær ved den. Den er endnu ikke opskræmt af jægerens bøsse, men er dog af naturen forsigtig. Og hen langs med hegnet lister en fasanhøne stilfærdigt afsted med et kuld halv vokne kyllinger, medens hansen i al sin farvepragt krør sig inde på marken. Kommer man for nær, går højheden dog af den, og den tager benene på nakken, som fynboerne plejer at udtrykke sig. Også agerhønsesmutter smutter stilfærdigt afsted langs roerækkerne. Og det er rart at se, at efter flere års tilbagegang for denne art, synes der pany at være fremgang.

Det er karakteristisk at se, at disse mørkningens dyr er sky for mennesker. Og jeg er egentlig ikke særlig stolt af at konstatere det. For det er jo menneskenes skyld. Man forfølger dem efteråret igennem med bøsse og hund, og gennem generationer er der nedlagt en følelse i dem om, at man skal sky mennesket. Man kan diskutere hele denne sag, men den lader sig jo næppe ændre, så lang tid mennesker elsker at færdes i naturen og nyde de dejlige efterårsdage.

Fredag 24. september

Prisen for dansk bacon, der har ligget temmelig svagt i det sidste års tid, har rettet sig en del i de sidste uger, og der er nu opstået en ny stærk engelsk efterspørgsel med følgende prisstigninger. Londonnoteringen satte rekord med 400 Pund sterling pr. longton, og den danske notering forhøjedes til 5,36 for 1. kl. A, torvegrisene steg 2,00 til 150,00 for bedste 20 kg's grise. Og smørprisen på det engelske marked steg til de hidtil højeste priser.

Denne udvikling i forbindelse med den gode høst giver naturligvis landmændene øget humør. Og den giver håb om, at vi kan bevare en væsentlig del af produktionsapparatet intakt, indtil vi forhåbentlig om godt et års tid træder ind i Fællesmarkedet.

Obligationskurserne er i den sidste tid rettet sig noget i forventning om en lavere rentefod.

Søndag 26. september

Jeg besøgte »Sjølundgaard« ved Skamlingsbanken. Den gamle skamlingsbankestøtte på Højskamlings karakteristiske top så langt ud over landskabet og fortalte om historiens vingesus over egnen.

Om eftermiddagen var vi med familien fra Københoved på rundtur i omegnen af den gamle kongeågrænse, der ikke mere er der, men som alligevel sætter et skel i folkesind som vidnesbyrdet om, at en grænse er svær at slette ud.

Vi passerede Ladelund landbrugsskole, der før har været en af landbrugets højborg. Nu står de store og smukke bygninger delvis tomme, fordi ungdommen i så store skarer har forladt landbruget, at der ikke kan blive elever nok til vore landbrugsskoler.

Videre passerede vi Askov højskole, der har stået tom i sommer, og hvis bygninger, der vel ikke

er smukkere så dog i hvert fald større, står delvis ubenyttede hen. Det oplystes, at der på dette tidspunkt var tegnet godt hundrede elever til vinterskolen, men det er jo kun lidt mod de 3-400, der normalt var, før de langhårede forsøgte at erobre skolen. Hvad heldigvis mislykkedes.

Men det er vemodigt at se de to gamle kulturcentre lige næsten ubenyttede hen.

Vi passerede det gamle kampestenshus »Frihed« lige nord for Kongeåen, hvor den snor sig gennem fredelige enge. Også dette hus har sin historie. Den daværende Kloppenborg på Bejstrupgaard byggede det i 1872 som et fristed, han kunne trække sig tilbage til på kongerigsk dansk grund. Nu er det smukt istandsat, og sommergæster nyder stilheden, hvor spændingen før har hersket.

Om aftenen var der høstgudstjeneste i frimenighedskirken i Rødding. Også den er et minde fra tyskertiden, hvor der for hundrede år siden oprettedes en dansk frimenighed, der holdt gudstjenester i storstuen på Bejstrupgaard.

Kirken, der var smukt pyntet med korn og årstidens blomster, var fyldt til sidste plads. Gudstjenesten, der formede sig omtrent som gudstjenester i den danske folkekirke, var enkel og kort, og da man ved afslutningen gav et bidrag til danske i Sydslesvig, var der masser af sedler på gavebordet.

Selv under de ændrede forhold har man altså formået at holde sammen om denne kirke, men man klagede imidlertid over, at gennemsnitsalderen på menighedens medlemmer var stærkt stigende, hvad der i løbet af et kort åremål kan give vidt-

rækkende problemer. Men det er jo noget, Rødding frimenighed ikke er ene om.

Onsdag 6. oktober

Der var møde i Statens Jordlovsudvalg. De første ansøgninger om tilskud i henhold til loven om rentesikring for udgifter til landbrugets produktionsbygninger var begyndt at komme ind. Ialt venter man, at der vil komme 8000 ansøgninger om året, og at der vil blive stillet i hvert fald 30 millioner til rådighed. Denne lov, der i en femårig periode giver et årligt rentetilskud på indtil 5 pct. p. a. og derefter et aftrappet beløb i de næste fem år, er blevet modtaget med stor tilfredshed. Og der er ingen tvivl om, at der indrettes mange moderne og hensigtsmæssige svinestalde i den kommende tid. Kostalde bliver der jo nok ikke mange af, for arbejdsproblemet inden for kvægbruget synes stadig lige uløseligt eller rettere sagt værre end nogensinde før, selvom produktpriserne er steget.

Lørdag 9. oktober

Ministeriet Krag er nu en kendsgerning. Og selvom dets parlamentariske basis er så svag som overhovedet muligt, betyder det dog, at ledelse og administration er gledet de borgerlige partier af hænde. Hvor længe det varer, kan ingen sige. Nogle mener, det vil blive kort, men Krag har dog en trumf på hånden: Der skal formentlig være folkeafstemning til sommer, og indtil den er overstået, er der næppe nogen, der vil røre ham.

C. R. C.

TI SLÆGTLED I DYNT

LØRDAG den 26. juni samledes over 150 slægtninge af slægten *Tychsen* til et slægtsmøde på Broager forsamlingsgård.

I sammenkomsten var der deltagere fra 4 generationer. Fra oldeforældregenerationen deltog *Signe Sibbesen* og *Margrethe Tychsen*, begge fra Gammelgab og begge i 90 års alderen.

Initiativtageren til at samle det store antal slægtsmedlemmer til en familiedag var den 70 årige fhv. gårdejer *Tyche Tychsen* i Dynt, som afstod slægtsgården til sin søn, *Johan Tychsen*, for 5 år siden.

I Thyge Tychsens barndom samledes hans families unge og gamle til en familiedag en gang om året, for at holde familiebåndene vedlige og få snakket ud om oplevelser, begivenheder og fremtidsplaner. I tidens løb har to verdenskrige og hvad dermed fulgte, samt den udvikling og de ændringer,

der er sket i landbrugene bevirket, at skikken med familiedagen efterhånden er ebbet ud, og traditionen er ikke blevet holdt i hævd.

Efter at Thyge Tychsen har afstået slægtsgården til sin søn er der mere tid til slægtsforskning, som er hans hobby, og i år arrangerede han slægtsammenkomsten i Broager forsamlingsgård som en vellykket gentagelse af samvær med familie og slægtninge af forfædrenes sammenkomster før i tiden.

Da deltagerne var samlet, bød Tychsen velkommen til den store forsamling, hvoraf mange var kommet langvejs fra.

Han gav en oversigt over slægten som har boet på gården og som kan følges helt tilbage til 1665. Den første ejer, der haves oplysninger om, hed Rasmus Tøgersen. Under gennemgangen af de

mange slægtled nævntes, at ejeren i 5. generation, Tycho Tychsen, blev gift 1801 med en teglmesterdatter, Anne Marie Jensen fra Egersund, som i medgift medbragte to egetræskister til gården. Den ene står på gården Krammark i Broager sogn, den har udskårne figurer af de tolv apostle. Den anden, som nu har stået på slægtsgården i 170 år, har en tredelt forside med udskårne buer over pilastre med kapitæler. 6. generation, Rasmus Tychsen, blev i 1830 gift med Marie Mathiessen fra Ragebøl. Deres gravsten findes endnu på familiegravstedet.

I sin redegørelse omtalte Tyche Tychsen mere udførligt de senere generationer og fremdrog minder fra deres tid. Hans bedstefader, som var syvende generation, hed Tyche Tychsen. Han blev i 1863 gift med Anna Cathrine Wolff fra Gammelgab. De fik 4 sønner og 4 døtre, hvoraf tante *Sine* deltog i sammenkomsten. Alle bosatte sig på Sundeved undtagen onkel Hans, som blev købmand i Hamborg.

Bedstemoder Anna Cathrine, som var en god fortæller, kom i særlig grad til at præge slægten som gennem hende fik en god ballast med ud i livet. Hun blev gift ind i slægtsgården i Dynt i 1863 og i 1864 kom krigen. Der kom indkvartering af preussiske soldater, som benyttede hele gården. Da det var det eneste sted i landsbyen, hvor der var et WC, var officererne også indkvarteret. Tilmed blev der også sagt, at her fandtes det bedste drikkevand.

Den 18. april, da stormen på Dybbøl fandt sted, blev der af gårdens folk lagt kartofler i marken oppe på bakken, hvor skolen nu ligger. Derfra var der frit udsyn og man kunne følge troppebevægelserne op imod Dybbøl banke. Bedstemoder fortalte, at der ikke blev lagt mange kartofler den dag, da de i stedet for at arbejde stod ved hegnet og kikkede.

Blandt andre oplysninger nævnte Tyche Tychsen også, at efter krigen 1864, da sønderjyderne kom under tysk herredømme, blev børnene tvunget til

tysk skolegang, men bedstefader og bedstemor sørgede for, at alle deres børn kom på højskole i det gamle land.

Afstemningen i 1920 blev en stor oplevelse for bedstemor og far og mor. Også onkel Hans fra Hamborg kom hjem for at stemme dansk.

Bedstemor blev enke i 1904. Det var hende, der begyndte på slægtsundersøgelserne med oplysninger om tidligere slægtled på gården. Allerede i året 1900 fik hun provst Reuter til at nedskrive anetavlen efter kirkebøgerne. Tante Cecilie i Mølmark har æren for den videre udbygning af stamtafven.

Bedstemor fik 36 børnebørn og efter disse skal der i dag være 335 personer i lige linie.

Hver sommer, når der kom besøg fra Hamborg, var det en stor begivenhed for os børn, at der blev holdt sommerfest for familien, hvilket nogle af de tilstedeværende endnu husker som gode minder om familiens sammenhold.

Der knytter sig mange minder til en slægtsgård, som har været et hjem for 10 generationer, der har levet og virket på samme sted. Markerne og naturomgivelserne er ikke ændret meget. Bygninger og beplantning i deres omgivelser er blevet fornyet, eftersom det har været formålstjenligt.

Tyche Tychsen sluttede sine oplysninger om slægten og slægtsgården med følgende citat:

*Hvad af fædres saga findes
bør af efterslægten mindes.*

Ved slægtssammenkomsten blev der af andre fremdraget minder fra svundne tider.

De mange familie- og slægtsmedlemmer var kommet fra forskellige egne af Danmark og der var også deltagere fra Norge, Tyskland og Grønland.

Tyche Tychsen havde en stor opgave med at opspore det store antal slægtninge. Han er gået meget aktivt ind for planen om denne sammenkomst i over et halvt år.

10 generationers slægtsgård. Tilhører Johan Tychsen, Dynt.

I gårdens have i Dynt står en slægtssten, der blev opsat på Tyche Tychsens 60 års fødselsdag:

*Din egen dag er kort,
men slægtens lang.*

Stenen er fundet på en af gårdens marker.

50.000 årig tand

Vort billede viser fragment af en mammuttand med velbevaret tandben og emalje, fundet i en grusgrav i Tarup ved Sdr. Nærrå på Fyn. Tandens længde var 1,20 meter, og et stort stykke af den er for tiden udstillet på Mineralogisk Museum i København.

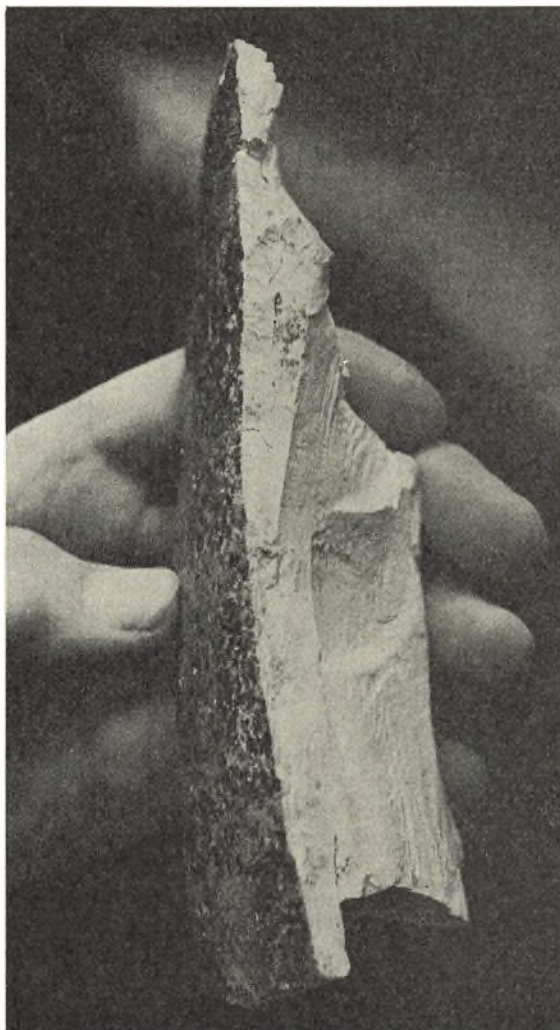
Magister Søren Floris på museet fortæller, at mammutten, denne kuldesøgende langhårede kæmpeelefant, også har bevæget sig i Danmark mod den sidste mellemistids afslutning for 50.000 år siden.

Magisteren betegner fundet som meget fint og spændende. I alt er der rundt om i Danmark fundet ca. 25 fragmenter af stødtænder af istidens kæmpeelefant og ca. 50 fragmenter af mammuttens kæmpemæssige kindtænder på oprindelig 50–60 centimeters længde. Den havde kun fire, men de blev til gengæld fornyet flere gange i dyrets levetid.

Mammutten er blevet kaldt det sidste store fortidsvæsen. Europas jægere har kendt og jaget den til for 15.000 år siden. Det fremgår bl. a. af billederne på væggene i europæiske grotter.

Grusgravejer Erling Pedersen beretter, at gravegrabben pludselig sad fast op i grusvæggen 3 meter under jordoverfladen. Først troede han, at der var tale om et stykke afbleget træ, men fandt hurtigt ud af, at det drejede sig om noget mere spændende. Mineralogisk Museum forærede ham som tak for mammutstødtanden dels et stykke grønlandsk lerjærnsten med aftryk af tropevækster fra den tid, da verdens største ø havde tropeklima, dels et stykke kryolit.

– Jeg har haft mange smukke og spændende fund i

min grusgrav, siger Erling Pedersen, men dette var det mest spændende af dem alle. Tandens omkreds er 36–37 cm. Det og dens længde på 1,2 m tyder på, at der er tale om et temmelig ungt dyr.

I. P.

Respekt for tiden

Herom skrev afdøde Ellen Grau for 15 år siden følgende:

TIDEN VENDER aldrig tilbage – Tid er penge – brug tiden vel! Disse udtalelser og mundheld viser tydeligt nok, at man inderst inde er klar over, hvilket kostbart gode tiden er. Hvert tik-tak, uret dikker, klipper et lille stykke af den tid bort, som udgør vort liv, og hvert af disse småbitte stykker, der kommer fra fremtiden og et kort glimt er nu-

tid, synker uigenkaldelig tilbage i fortiden, som aldrig mere vender tilbage. Det er en sandhed, som burde få os til at respektere tiden, denne ulegemlige flod, der flyder og bølger om os ligesom luften og er lige så uundværlig og selvfølgelig som den.

Det kniber for de fleste at tage tiden i agt, når det drejer sig om dem selv. Men meget sværere er det, når man skal respektere andre menneskers tid. Man generer sig ikke det mindste for at stjæle travle menneskers tid med unyttig snak og sladder. Hvem kender ikke disse snakkesalige medmennesker, der slår sig ned og gør sig det behageligt og har så forfærdelig god tid! De synes ikke at ænse,

at deres offer sidder som på nåle og har svært ved at holde den høflige, gæstfri maske, som nu engang hører sig til mellem civiliserede mennesker.

Mange mennesker har den mærkelige opfattelse, at forretningsfolk, der »jo er til for vor skyld«, uden at kny skal finde sig i, at man sløser deres tid bort. Man bestiller tid hos sin skrædder, sin frisør eller sin fodspecialist, der pligtskyldigst holder dette klokkeslet fri til os, men vi tillader os at komme en halv eller en hel time for sent. Man tænker slet ikke på, at skrædderen eller frisøren, som

skal holde den aftalte tid, muligvis må lade en anden kunde gå af den grund, mens arbejdet klumper sig sammen for ham. Nej, vi har rigtignok krav på mandens hele opmærksomhed, når vi endelig indfinder os, ikke sandt? Han skulle bare prøve på at lade os vente! Uforskammet, når vi dog har bestilt tid! Men hans tid er ligeså kostbar som vor, glemmer vi. Respekter tiden, både din egen og andres! Tid er et rum, der skal fyldes med værdier af en eller anden art; tid er andre folks ejendom såvel som din egen.

LIVET PÅ LANDET

ABC – HVOR ER BEDSTE? er den umiddelbart ret usædvanligt lydende titel på forfatterinden *Drude Nielsens* bog om barndommen på en slægtsgård i Nordsjælland, i dette efterår udsendt af Rosenkilde og Bagers Forlag. Men forklaringen er ligetil. Bedste var her, som så mange andre steder i hjemmene i dette land for en generation siden et centrum, hvormed meget drejede sig. Dette gav bogen navn. En lille pige kom i skole og begyndte på sin abc, men følte sig dybt fortabt, for hvor var tilværelsens faste holdepunkt, Bedste, blevet af?

Vi bragte i *Slægtsgaardens* augustnummer et af de tyve afsnit, som denne mindebog om en barndom på landet i tyverne og trediverne omfatter. *Drude Nielsen* har tidligere udsendt digtsamlingerne »Hyben og slåen«, »Antonius-liljen« og »Jord og sol«. Hver for sig bekræfter disse bogtitler forfatterindens nære tilknytning til det miljø, hun er produktet af. »ABC – hvor er Bedste?« understreger yderligere dette på en varm og følsom måde.

Drude Nielsens barndomsgård ligger i Nordsjælland. Den er efter alt at dømme omgivet af en smuk natur og af huskværdige mennesker, således som vi alle erindrer typer fra vor barndoms så spændende og fascinerende miljø. *Drude Nielsen* er ikke blot en stilfærdig fortæller, hvad der udløser fornemmelse af ægthed i det, hun beretter. Hun er tillige et menneske med en stor følsomhed af en rent naturbetonet art. Det farver blidt, hvad hun husker. Et sted siger hun for eksempel, at dejligst af alt forekommer hende efteråret at være, den årstid, da skovbrynene flammer op som bål, som takkebål fra jord til himmel, fra bonden til Gud. Af sådanne passager er der mange i den fine, lille jeg-kan-huske-bog.

Tingen er for så vidt ikke stor af omfang, men den er net gjort med gode tegninger af *Bernhard Petersen*, der også akkompagnerede *Drude Nielsen* i en af hendes digtsamlinger. Erindringsmaterialet er opdelt i kortfattede afsnit, som hver for

sig behandler et tema i forbindelse med hjemmet og de folk, der færdes i og omkring det. Sære typer træder frem for blikket, folk, der gjorde jobbet uden store falbelader og som havde deres egen meget jævne og meget brugbare livsfilosofi. Der skiftedes slægt på gården midt i 1700-årene, men før og efter afløste generation på generation hinanden, just den langelige kontinuitet, der kan virke så stimulerende på det moderne, forjagede menneske.

DEN BEDSTE, der her er tale om, blev født op imod midten af forrige århundrede, måtte gå ind i et tvunget ægteskab (moderen havde truffet bestemmelsen) og opgave den spontant udkårne. Hun havde skønsans den gamle, og sine særheder, og frem for alt andet var hun pige for sin hat og klarede sig selv til det sidste, da hun døde nær de 80.

En af de mange, *Drude Nielsen* erindrer undervejs, er landsbylæreren. Der er sket så meget i mellemtiden, at det er værd at lytte til på hvilken måde, hun kommenterer mindet om ham undervejs: – For mig står skolelæreren som fortælleren og som salmens og sangens formidler, siger hun et sted og tilføjer: – »For de bofaste var han egnens lærer – over sin lange »skoledag« fortrolig med forudsætningerne fra hvert hjem, der sendte et barn til hans skole.

Skolelæreren minde blev forstærket, ved at landsbyskolen med hans fratreden blev nedlagt, og eleverne derfra overflyttet til en større byskole. Oplandet blev på den måde ligesom frataget et samlingspunkt, et åndens sted, hvorfra der gennem børnenes skolegang var kastet glimt ind over mange hjem.«

Der er i denne lille bog også afsnit levende skrevet om forsamlingshusets betydning og – som antydnet – om en række af de mennesker, der gav hendes barndom farve: kokekonen, grusgravmanden, landstrygerne, der bad om mad og husly, sy-pige, hjulmand og bildemanden, som friskede kværnstenen op. Tystnede trin hedder et afsnit,

fodslag, der forsvandt, men dog aldrig helt fortog sig i erindringen.

Forsorgen tog sig af landstrygerne – de fleste af dem – traktorerne erstattede hestene, kreaturholdet blev for manges vedkommende til grise og høns, folk blev til robotter. En del i hvert fald.

Denne bogs billedgalleri er husket som *levende* mennesker.

På en måde ligner Drude Nielsens omgang med barndommens miljø, mennesker og situationer Vejlemaleren Albert Berthelsens. Også han maler typer, der forsvandt, og tid, der gik, på en gribende og kunstnerisk overbevisende måde. Ikke store, men vægtige ord i klang og farve i skrift og penselstrøg.

Ib Paulsen.

MENIGMANDS MINDE

Rudolph Bertouch Lehn og Madeleine Fontenay's bog om folkelige gravminder. (I kommission hos J. R. Deins boghandel, Maribo).

OM VELHAVERES rigt udstyrede gravmæler er der før i tiden skrevet udførlige værker, hvorimod vore folkelige gravminder ikke tidligere er blevet behandlet samlet i faglitteraturen, hvad de imidlertid fortjener ud fra deres kulturhistoriske værdi. Emnet er derfor nu blevet taget op til behandling.

Lolland-Falster har været udgangspunkt for un-

dersøgelsen, men også i det øvrige Danmark og i de omliggende tidligere danske kulturområder er der foretaget en analyse. Resultatet viser på overraskende måde i hvor høj grad forskelligartede motiver, religiøse eller verdslige, kan have ligget til grund for et gravmindes udformning, og hvorledes et sådant motiv kan være vandret fra et område til et andet og med tiden kan have ændret karakter eller helt være gået tabt. Ligeledes er det forsøgt at kaste lys over de kunsthåndværkere, som har skabt disse gravminder, og over deres forbilleder. Disse forhold belyses yderligere gennem talrige illustrationer samt af et antal oversigtstavler.

Hensigten med bogen er ikke alene at give et historisk overblik over denne kulturgren, men tillige at styrke interessen for bevaring af nogle af disse særprægede gravminder som udtryk for befolkningens smag og kunsthåndværkernes formåen gennem tiderne. Forfatterne har lagt vægt på, ved et letlæseligt sprog og et afvekslende indhold, at nå ud til så store befolkningskredse som muligt.

Takket være et tilskud til forarbejdet fra Statens humanistiske Forskningsråd og støtte fra et anonymt legat har det været muligt at holde prisen på bogen, der omfatter ialt 402 sider og er indbundet, nede på 56 kroner.

For slægtsgårdsfolk og alle andre med interesse for vore forfædres gravminder vil det være en god bog at have på boghylden og til at give som gave.

H. B.

Køllesværmer og Thorshammer

Af redaktør *Ib Paulsen*

OMRÅDET mellem Bogense og Nærå-stranden, der skyder sig ind i landet mellem Agernæs og Nørre Hals, har slugt en række øer. I gammel tid lå også her på lag et af de typiske fynske ø-områder, som vi bl. a. ser det i Lillestranden vest for Hindsholmen den dag i dag. Afvandingen har koblet holme og øer til landet begge steder, og begge steder har der ligget oldtidsbeboelser, før der i vor tids forstand blev gravet afvandingsskanaler og lagt dæmninger. Nogle af de øer, som forsvandt i den del af Fyn, der har stærke, gamle navne såsom bl. a. Jersore, Klinte, Nørreby og Nr. Nærå, var Store og Lille Stegø og Lindø, der fremdeles skyder sig ud i Kattedgat som en buttet odde. En må også have heddet Langø med navneafsmitning på Langø Plantage.

Mærkeligt nok er dette område af landsdelen ret forsømt hos dem, der i nyere tid har skrevet om Fyn. Det er på sin vis en storslået og bortset fra inddæmningerne uberørt natur, man her finder.

Klintestranden blev inddæmmet så sent som i 1924, og områdets højeste punkt er kun 13,5 m. Her på lag har naturen et af sine store værksteder, hvor havstrømmene har produceret et antal af de såkaldte krumodder. Nørreby Hals med sit fugleøde og lave konturer er en af dem. Den er et aldeles dejligt sted for folk, der kikker på fugle og planter.

Her signalerer rødben og strandskade energisk, og her styrter et præstekravepar gennem en sandet roemark. Fra de små forhøjninger i landskabet er udsigten stor, og bygmarkerne lyser af modning med et skær, der ses langt bort. Har de mon nogen sinde været så lysende modningsgule som netop i år? Det har de naturligvis, men det er hver løsts charme, at den altid synes rigere og kønnere i løden end den foregående.

Ude i Næråstranden står pæle med garn som sorte mænd, der er ude at soppe, og en ålestanger tager den med ro øst over. Mægtige skytog spejler

sig i havet og kanalerne, og røde køer ser kønne ud mod det blegblå hav og strandens mylder af vilde planter. Kattegat slikker dovent tangvoldene langs med yderstranden, og der kimer lærker over alt.

Men også i det lave og små foregår der noget meget spændende en lun dag i høstens tid. Små sorte flyvere med røde cirkler på vingerne – tre på hver – stryger med brisen lavt over stranden og lander i sødtduftende vækster. De sværmere ser umådeligt dekorative ud, sortblå som de er i bundfarven med de stærkt lysende røde pletter, der gav fuglen navn. Det er den Seksplettede Køllesværmer, der har sommertravlt med at tage næring til sig. De sidder overalt på den gule snerre, på fladstjerne, scabiosa, blåhat, engelskgræs og røllike. Musevikkene har også deres betydelige antal af sværmende gæster. Der er også kålsommerfugle i luften og den dejligt spraglede Nældens Takvinge i al sin pragt. Den sommerfugl ses så mange steder i højsommeren. Den kaldes også »Lille Ræv«, men fik sit artsnavn, fordi dens larver kan findes i store mængder på nælder. Modsat en anden skønhed i sommerfugleverdenen, Admiralen, overvintrer Lille Ræv i Danmark. Admiralen forføjer sig, når det bliver koldt, men kommer igen i forsommeren syd fra. Et utal af græshopper filer i det lange græs. Stranden er så dejlig netop nu, da også slangetungen og kragekloen står i blomst, og strandkålen er ved at nå sin største skønhed. Et utal af dejlige græsser med en rigdom af afveksling i aksenes farver og form er ved at få høstens skær af gulnen.

Den gule snerre, der farvemæssigt præger store områder af de danske strande netop nu, kendes også under navnet Jomfru Marias Sengehalm. Før Maria kom ind i billedet var den Frejas Sengehalm, frugtbarhedens gudinde i Norden. Om gul snerre kan man i øvrigt læse sig til, at mælk af køer, der har ædt den, har lettere ved at »løbe sammen« end anden mælk og derfor blandt vore forfædre ansås for ganske særlig egnet til osteproduktion. Ierne og bønder på den gode engelske ostegn Chester har i århundreder anvendt gul snerre i mælk til ost. Andre steder brugtes planten som krydderi i øl.

Væksten blev nævnt også som Frejas Sengehalm. På stranden ligger en flintknold af form som den noksom berømte Thorshammer Mjølner, hvormed han slog huller i hodet på de perfide jætter. Men for den sags skyld går jeg også med en sølvthorshammer i mit nøgleknippe købt på Nationalmuseet som en kopi i sølv, fordi den er køn og rar at røre ved. Dermed er vi inde på et emne, som blev underkastet en grundig behandling i et af de senere numre af det fine tidsskrift SKALK. Her omtaler H. Helmuth Andersen fundet af et nøgleknippe fra vikingetid. Det er af jern med et vedhæng af en diminutiv Thorshammer, en lille-

Køllesværmeren.

bitte le og en amulet, der forestiller et fyrstål. Det fund blev gjort i en vikingegrav på Hesselbjerg ved Odder i fjor og har givet anledning til megen arkæologisk eftertanke. H. Helmuth Andersen beklager indledningsvis i sin beskrivelse af fundet, at den nordiske mytologis så farverige skikkelser i vor tid »er trængt ud i mørket, hvor de er blevet til skabeloner, hårdt tegnede forenklinger af en vag og usikker overlevering«. Thor var meget mere end en hammersvingende muskelmand og skrap fyr, der gerådede i ballade og ofte kom tvivlsomt afsted sammenlignet med de handlinger, den noget mere aristokratiske Odin lagde vid og handlekraft til.

Thorshamre er ikke sjældne i fund fra den tid. Nogle er formet som raffinerede smykker, andre har den simple amulets karakter, og tilstedeværelsen i netop *dette* fund af trilogien hammer, le og fyrstål udvider vor opfattelse af Thors situation betydeligt.

Hammeren var Thors specielle mærke, *Knuseren*, som den også kaldtes. Et første spørgsmål i forbindelse med fundet var, om alle tre amuletter havde adresse til denne guddom. Leen kunne for den sags skyld umiddelbart udlægges som Frøys værktøj – den centrale frugtbarhedsguds, men som H. Helmuth Andersen tilføjer: de forskellige guder havde vidtgående beføjelser og var faktisk at opfatte som en slags himmelske ministre med hver deres virkefelter, selv om også en vis arbejdsdeling synes at have gjort sig gældende.

Thor var jo også Tordenguden, der skrumlede rundt i sin vogn, forspændt to skrappe bukke. Han har rumsteret en del i den senere tid efter en til

nu næsten tordenfri sommer. Men også guder har krav på revanche. Efter torden følger regn og grødevej, og arkæologerne slutter, at Thor på den måde efterhånden også blev opfattet som landbrugets skytsånd og bøndernes yndlingsgud, der successive stillede mytologiens andre landbrugsguder i skyggen. I virkeligheden fungerede Thor i den egenskab langt ind i kristendommen. Hammertejn og korstegn har lighedspunkter, der gjorde det mindre farligt at bruge hammeren som amulet.

Derfor er det ikke usandsynligt, at også leen om-sider blev et af hans symboler, og at ildstålet blev det synes så lige til. Hvordan skulle lynets fremstiller kunne være et fyrstål foruden?

Det er ret så mærkeligt at tænke på, at gudeverdenens enfant terrible også blev en god bondeskytsånd, som fundet fra Hesselbjerg kan tyde på. I ham skaffede i en fjern fortid en østjysk vikingebonde sig en storartet forbundsfælle og erkendte det – i sit nøgleknippe.

NOGET OM RENLIGHED OG DET MODSATTE

Af gårdejer *Svend Frederiksen*, Aasum

PASTORINDE VEDEL, Ubberud, sagde en gang til min faster, *Juliane Christensen*, »Store Ernebjerg«, at det, der stødte hende mest i samværet med landbefolkningen, var den ublufærdige måde, de forrettede deres nødtørft på – hvorsomhelst og nårsomhelst, det bedst passede dem. Det er vel 70 år siden samtalen fandt sted, og meget har ændret sig siden, men på det pågældende tidspunkt var præstefruens synspunkt sikkert rigtigt. Der er et gammelt ord, der siger: »Hvor der er læ, der er også en lort.«

Skrædder *Hans Rasmussen*, Bullerup, har fortalt, at hans fader, der også var skrædder, jævnlig gik til Odense efter materialer. På denne vej så han mange gange *Rasmus Hansen*, Asum, sidde på sin mødding, med den bare ende lige ud mod vejen, forrettende et større ærinde.

Skrædderen blev gal og skældte gårdmanden ud.

Vi vil synes, at han kunne været gået forbi og ladet som om han ikke havde set noget. Men i gammel tid var det at vende enden mod et andet menneske en grov forhånelse – ikke mindst, hvis samme var blottet.

I mine første barneår gik jeg gennem Seden til skole. En morgen oplevede jeg et par fiskerkoner i et helt ustyrligt klammeri. Lige idet den ene ville trække sig ud af bataljen og gå ind af sin gadedør, bøjede hun sig, klappede på enden og råbte: »Lig i min mas, Petrine! Lig i min mas, Petrine! Bor henne i den gamle rønne!«. Hvilket selvfølgelig bevirkede, at den forhånede rasede endnu værre.

Gamle *Per Rasmussen*, Hølev, fortalte en gang om et par koner ovre i »Skrattelavet«: »Ja, nu klapper N.N. og B.B. på røv ad hinanden«. – Værre kunne gensidig ringeagt vel ikke være?

I Asum sogns historie er der en »klappen-på-røv affære«, der begyndte spøgefuldt, men fik en tragisk afslutning. Tredje juledag 1766 »henad mod tasmørket« rendte der på Asum gade et par halvstore karle og pjankede med en gammel flintbøsse – klikkede og eksercerede med den i den

sikre forvisning, at den var uladt. Da de ville gå hver til sit, bøjede den ubevæbnede sig og klappede på enden efter geværmanden. Denne sigtede efter smæderen, trykkede af, og til alles forfærdelse faldt der et skud. Den ulykkelige ramte døde den følgende nat efter forfærdelige pinsler. Sagen blev efter forbøn af den døde, af præsten og af bymændene, henlagt.

Denne forhånelser-adfærd var ikke noget særligt for Fyn, endsige for Asumegnen.

Højskoleforstander *Bøg Andersen*, Jaruplund, fortalte i et Radioforedrag (13. februar 1971 kl. 20,50, program 1), at han som tilfangetaget tysk soldat umiddelbart efter invasionen, 6. juni 1944, oplevede, at de gamle franske koner hånedes de forbimarcherende fangne fjender, ved at stille sig med ryggen til – slå skørtet op og klappe på enden efter dem.

Dette blev et langt indskud, men det var nødvendigt for at forstå førnævnte skrædders harme. At hans bebrejdelser kun frugtede så lidt er en anden sag. *Rasmus* blev ham ikke svar skyldig: »Du ser vel ikke andet skrædder, end hvad Vorherre har skabt, og forresten sidder jeg på min egen mødding, og der sidder jeg, hvor det passer mig«.

Et halvt hundred år efter – den 2. marts 1909, skete der noget, der berørte samme emne. Tre fiskerkoner fra Seden var gået fra Seden til Asum for at stemme ved sognerådsvalet. Vejen var lang, og da de nåede forsamlingshuset, var de blevet trængende til at forrette et mindre ærinde. Og det gjorde de. Ved højlys dag satte de sig »over høv« ved vejkanterne lige uden for forsamlingshuset. Det vakte stor forargelse i Asum. Alle slog kors for sig. Ingen tænkte på, at sognerådsformandens far et halvt hundred år før, et lille stykke derfra, havde forarget *sin* samtid. Tid og sæd skifter.

Det første lokum i Asum sogn blev bygget 1843 ved skolen. Det første ved en bondegård, der kan

tidsfæstes, kom 1856. Pessoir blev der bygget ved skolen 1901. Nødtørftshus ved Kirken 1906. Det første w.c. i sognet kom 1913. Men, som ved alle fremskridt, tog det sin tid før alle kom med. Endnu om århundredskiftet var grebningen i kostalden på mange mindre ejendomme det sted man søgte hen, når det gjaldt det ærinde, som selv en herremand ikke kan lade sin tjener forrette.

1911 blev min fordums barnepige gift med en odenseaner. Alt forløb på bedste måde, indtil svigermor fik behov for at komme for sig selv. Ikke på vilkår, at hun ville sætte sig i en kogrebning. Situationen klaredes så nogenlunde, efter adskillige vrede ord, ved hjælp af et sikar på en omvendt skæppe i naboens lo.

Næsen snød man i fingrene – overordentligt effektivt til tider – og tørrede efter på buskebagen. At gå med en »snotklud« i lommen var lapseri, som hver ærlig bonde så på med foragt.

»Vi kaster det skidt frit fra os, som fine folk går og stikker i lommen.«

Med personlig renlighed var det så som så. En sommeraften i 1905 gik vi fætre og soppede i bækken ved farbroders gård i Biskorup. »Skal du ikke også have vasket fødder, Rasmus?« var der en der spurgte den gamle røgter, der sad og så på os.

»Hu – ha! nej!« svarede han, »jeg har ikke haft fødderne i vand siden 1864, da tyskerne var efter osovre på Als«. Mange havde den samme vandskræk som Rasmus.

Bendt Væver ude i Rågelundgyden kunne vaske sig med hat på hovedet og pibe i munden, og der var flere der kunne som ham. En luksus som håndsæbe blev først almindeligt brugt efter århundredskiftet. Et greb i rendestenspløren regnedes for lige så effektivt. »Det ene skidt tager det andet af«. Der var mange, som den gamle Øbromand, der kun vaskede sig med sæbe, når de skulle i kirke eller ad by.

Kreaturhandler Harald Ejgaard fortalte en forårsdag i 1910, at han havde været forbi ved en genbogård og spurgt karlen, der stod uden for og huggede risbrænde, om Rasmus var hjemme. »Nej, det tror jeg ikke«, svarede karlen, »for han har vasket sig med sæbe til morgen«.

Pigerne havde en balle vulle (en balje valle) stående, som de vaskede sig i – så uglede håret ikke.

Griseri med maden

Med hensyn til renlighed med mad stod det mange steder sløjt til. Der blev tit snakket om Giertrud Per Davids, der sad på sin simestol i kakkellovnskrogen, bankede med stokken på loftet og råbte op til folkene, der var i færd med at skovle brødrug i: »Se nu at få alle *kattelortene* af, ellers bliver »Misse-Møller« da tovlige«. At hun selv og

gårdens folk kunne have lidt fornemmelser i samme anledning, snakkede hun ikke om. Forøvrigt var der ingen grund til særlig at hænge Giertrud ud. Den samme forestilling gentoges på adskillige andre stuehuslofter.

Det med lidt urenlighed tog man ikke så nøje.

»Lidt skidt skar ette.
Helt rent smar ette«.

»En grebfuld i en grydefuld, er det for meget?« blev der altid spurgt, når dette rim blev nævnt.

En gang, da lærer Smith i Fraugde var på besøg i en af sognets gårde, blev han, som så ofte før, budt på en kaffepunch. Med eet hørte han, at der var en vældig diskussion ude i køkkenet om, hvem der skulle hente vand til kaffen. Så med eet var der en høj røst, som skar igennem: »Tag da det af strippen, som Knud han vaskede sig i. Han var ikke så beskidt.« »Men hvad?«, kommenterede degnen, når han fortalte historien, »vi fik en god vøge i, så der var ingen der tog skade af det«.

Et gammelt ordspil siger:

»Når jeg er stoppet og møt,
er det mig eet, hvad jeg har ædt.«

Dette rim havde jeg i ørene, da jeg første gang hørte den følgende historie, der måske er en skrøne, men rimeligvis sand. Konen råber ud af vinduet til manden, der går over gården: »Niels Peder! Nu er den sorte høne død. Vil du have den kogt eller stegt?«. Det var ikke en enkelt gang, der blev råbt, når den syge kalv var død. »Strøb nu at komme med en kniv, at vi kan få gavn af den«.

Øllebrødsgrøden og spølkummerne til kaffe vaskedes kun om lørdagen – spiseskeerne aldrig. De blev slikket rene og sat i en læderstrop i vindueskarmen fra den ene gang til den anden. Denne arbejdsgang er nok meget fortidig, men dog ikke mere end at jeg har oplevet det et par steder først i dette århundrede.

Som lille dreng oplevede jeg ved et par pølsegilder i århundredets begyndelse, en spisemåde, som jeg – mine unge år til trods – fandt højst upassende. Efter stegen gik syltetøjet bordet om. Mand efter mand tog tre fire skefulde, slikkede skeen, satte den tilbage i syltetøjet, og lod det så gå videre til den næste.

Adskillige gamle folk havde for vane, når de fik kandisstykker til kaffen, at sutte lidt på dem og derefter lægge dem over i vindueskarmen til senere afbenyttelse. Far og hans søskende mindedes som gamle folk, hvorledes de i deres barndom intetanende og med søde munde havde spist Mads smeds vinduesgnallinger, når de var på besøg i smedien.

Ma' Karls var vidt bekendt for sin urenlighed med mad. Blandt andet blev det fremhævet, at hendes grødfad aldrig blev vasket. »Hvordan kan

du dog få mad ned i sådan en svinebutik?» spurgte man Mads tækkemand, der var på arbejde hos Maren. »Jo, for se«, svarede han, »det kan sande sagtens gå. Jeg tager midt i fadet«.

Derimod vidste den samme tækkemand, at fortælle om en grødspisning, der endte med almindelig væmmelse. Husets mindste sad ved moderen, mens alle langede til det samme grødfad. Pigebarnet var ikke nogen mester til at snakke, men blev ved at pludre løs: »Det dore ette nove, moar! Den votte stitrøvet«. Da de forskellige havde hørt det nogle gange, lagde den ene efter den anden lige så stille skeen. Katteskillingen havde været ude at svømme i grødgryden.

Sladderer beskyldte så den ene så den anden kogekone for at »svuppe« æg, d. v. s. når de kogte og pillede æg var blevet lidt snusket af skidne fingre blev det rensset ved at blive taget en omgang i munden. Adskillige har fortalt det så tit, at det var almindeligt troet, at det var Ka' Birkebjergs måde at nette æg på.

I stuer, hvor ældre folk stod for rengøringen, kunne der undertiden være et forfærdeligt svineri. En af mine bedste meddelere – en gammel ugift pige – var meget dyrevenlig. Hun havde om natten hønse siddende rundt om på sengekanten, hvorved der fremkom en vold af hønsemøj rundt om sengen. Dette er ikke noget jeg har hørt fortælle. Gang efter gang har jeg set sovekammeret i samme stand.

Men selv hvor der var nogenlunde rent og rydeligt kunne der være en stram og indelukket luft. Vinduer blev aldrig lukket op. Der var utvivlsomt mange der efterlevede Mads Pæsens ord: »Den første ski efter Mikmos (29. sept.) skal ikke lukkes ud før efter vollermisse (1. maj)«.

Skuffende visit

Dansk-Amerikaneren C. Hansen, Omaha, Nebraska, U.S.A., som har besøgt sin hjemegn, Vestfyn, skriver:

JEG HAR opholdt mig i nogen tid i København for at aflevere hilsener og gaver fra gamle dansk-amerikanske slægtninge og bekendte, og jeg må indrømme, at det blev en noget blandet oplevelse af glæde, bekymring og skuffelse.

Jeg glædede mig ved at besøge de mange skønne malerisamlinger for endnu en gang at se ældre dansk malerkunst. Men det var med bekymring, at jeg oplevede den danske kultur, som den viste sig i København. Det var blot porno og sex.

Det var desuden en stor skuffelse at mærke et fjendskab mod Amerika, selv hos dem jeg afleverede gaver til. Det bliver tungt at aflægge berejning

til de gamle dansk-amerikanere, som har ofret blod og tårer for at frelse Danmark fra brutale diktaturer. Blandt dem er en, som meldte sig frivilligt i sidste krig og kom hjem hårdt såret og af sin invalidepension gav mig 200 dollars til sin slægtning i København.

Den sidste dag jeg var i København, læste jeg en avis om forholdene på Askov højskole. Hvilken forskel på højskoleånden før og nu. Den gang, jeg som ung var på højskole, var højskolerne præget af Kolds og Grundtvigs ånd sammen med mange landbohjem, også mit barndomshjem. Den sidste nat jeg var i København, havde jeg en mærkelig drøm. Jeg så skriften på væggen.

Dagen efter tog jeg til Assens, min skønne ungdomsby ved det smukke Lillebælt i håbet om at kunne købe nogle billeder af kunstneren Lauritz Mikkelsen, Saltofte, men den gamle maler var ikke mere.

Da jeg gik gennem Korsgade i Assens så jeg imidlertid et maleri i en radioforretning. Det blev et møde med mit gamle barndomshjem. På billedet var en mand, der gik og pløjede, og i baggrunden sås en gammel stråttækt bindingsværksgård, mit barndomshjem. Jeg gik ind i forretningen for at spørge, om maleriet var til salg. Det var det desværre ikke, men jeg så, at der bag på maleriet var skrevet et digt, og da jeg læste sidste vers randt drømmen i København mig ihu.

Digtet lød således:

*Der var engang en Bondegaard,
ved Skov og Strand den laa
den bygget var af Bindingsværk
og tækket var med Straa.*

*Der var engang en Bondemand
han fulgte Slægtens Gang
han rundet var af Bondestand
han Grundtvigs Salmer sang.*

*Der var engang en dansk Kultur
dens Tid er snart forbi
mod Sodoma den gaar sin Tur
og havne vil deri.*

Fra segl til mejetærsker

Af redaktør Edvard Andersen

Siden stenalderen kendes segl som høstredskab: et kort, krumt knivblad på skaft.

Den gang gav kornsorterne kun en sparsom og kortstrået afgrøde. Det gjaldt derfor om at værne

om korn og strå og afhøste det altsammen med stor varsomhed. Kornet blev opbevaret som værdisager i nutiden. Det var livsvigtigt. Fra billeder kendes motivet med den slidsomme stenalderkvinde i færd med at grutte kornet på gruttekværnen.

Seglet blev efterhånden forlænget. Den stigende afgrødemasse krævede mere kraft ved afhøstningen. Kniven blev til leblad, og skaftet til »slåstage« med håndtag og mejetøj. Den nu kendte letype blev skabt. Seglet har dog ikke helt udspillet sin rolle. Det gør fortrinlig fyldest i haver og ved mindre afskaringsopgaver f. eks. ved forsøg.

Ældre folk har brugt segl ved høstning af raps og vistnok også boghvede.

Ved at forlænge kniven og skaftet nåede man frem til et redskab, der har stået sin prøve i århundreder. Hver egn havde vel sin specielle type, men variationerne var ikke store. Der kunne være tale om knagernes placering og drejning, og mejekrogenes form og materiale. Asketræ var det foretrukne træmateriale. Lebladet blev glødet og hamret hos smeden, og hvis det yderligere blev hårdet i skedevand, blev det ekstra holdbart. Der var landsbysmede, som var berømte for deres leer.

Naturligvis begyndte enhver høst i Guds navn, og så tog man de første skår. Den lange og strenge høsttid var begyndt. Trætte rygge, vandvabler på hænderne og tidseltorne i fingrene. Munter snak og bandeord kunne veksle med vejrliget og øldrikningen.

Enhver karl holdt sin le og mejetøj i fin stand. Under høstarbejdet måtte den hvæsses og stryges hver dag. Det var hvilepauser med musik. De bedste leer blev udhamret med en speciel hammer. Så bevarede det biddet bedre, end hvis de blev slebet på en slibesten. Hver gård havde en eller flere slibestene, som skulle trækkes af drengen. Ofte i middagspausen.

Når leen havde taget det sidste skår, og det var som regel boghvedemarken, råbte man hurra, så naboerne kunne høre, at man var færdig. Men nye opgaver ventede for mænd og kvinder: indkørsel, udkørsel af gødning, pløjning, slagtning, barning, fåreklipping o.s.v.

Aflæggeren og slåmaskinen var et maskinelt fremskridt.

Mange satte pris på aflæggeren, der vakte stor opsigt, da den viste sig på markerne, fortrinsvis på de større gårde. Den var et mærkeligt monstrum med fire kørende vinger, som kunne indstilles til at aflægge det høstede i bestemte mængder, eftersom avlen var stor eller sparsom. De store møllevinger i marken indledte for alvor mekanikken i høstarbejdet. De brugtes omkring 1900. Aflæggeren blev slået ud af selvbinderen. Et vidunder af en høstmaskine, som under raslende larm og masser af livlige hjul og mærkelige møtrikker og hvislende knive både høstede kornet og bandt det i fine neg, som

slyngedes ud i lange fine rækker, lige til at samle og sætte i rad og række.

For hesteholdet var høsten med selvbinderen ofte en streng tid. Det var lange og strenge dage for de tre heste foran den tunge maskine og mange svedige små husmandshestene måtte ømme sig under snertende piskeslag, når de var udlånt til hjælpetjeneste hos naboer eller genboer.

Selvbinderen vandt almindelig udbredelse i det danske bondebrug lige til ind i 1950'erne. Men så skete der også lidt af en maskinel revolution og indkøbsmæssig eksplosion. Mejetærskerne vandt indpas. Endda langt mere end man regnede med. Den første mejetærsker på Fyn kørte i sommeren 1941 på Egebjerggård, og her vakte den diskussion og opsigt. Det var en imponerende og indviklet maskine, og de fleste iagttagere erklærede, at en sådan maskine aldrig kunne vinde udbredelse i dansk landbrug.

Men ind i 50'erne kom der fart i anskaffelsen. Landbrugets affolkning bidrog til denne mekanisering.

Mange forskellige mærker og typer konkurrerede, og udviklingen fortsætter.

I år kører ca. 45.000 mejetærskere på de danske høstmarker. Hovedparten af landets høst bjærges af mejetærskere.

De nyeste typer høster fire tdr. land i timen, og man regner med, at en mejetærsker af de største typer om nogle år kan høste 6–8 tdr. land i timen. Skårbredden bliver større og større.

Problemer med korntørring samtidig med afhøstningen har været undersøgt og behandlet, men da de store maskiner behandler indtil 100 tdr. korn i timen, vil det næppe være muligt at foretage en effektiv tørring samtidig.

En stor slået udvikling er sket siden en høstkarl og hans pige kunne høste en td. land på en enkelt hel og lang arbejdsdag.

Men tal ikke om tab af høstens poesi i nutiden. Fortidens høstliv var nok farverigt og folkerigt, men nutidens unge kan høre sangen i mejetærskeren og musikken i traktoren.

Dansk høst er på én gang arbejdstid og højtid.

Edv. A.

Salomon Frifelt har aldrig i sine bøger, heller ikke i Mands Mod, gjort forsøg paa som mange samfundsrevsere at øve politisk propaganda. De mennesker, han har mødt og skildret, det er mennesker i arbejdstøjet og med et fast greb paa ploven, den, der godt kan være symbolet paa hans forfatterskab. Det er dagliglivet hjemme hos de vestjyske, lune bønder, han fortæller om, og der er vist faa, der ejer fortællerglæden som Salomon Frifelt. Bogen er en fortrinlig gave til dem, der føler sig draget til jorden og til dem, der dyrker den.

Skrev *O. Hilstrup Andersen* i Vejle Amts Folkeblad.

Nyt oplag af:

Salomon J. Frifelt Mands Mod

148 sider

Pris incl. moms. 27,- kr.

ROSENKILDE OG BAGGER

Slægtsgårdsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Hybenvej 27, 5260 Hjallese

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

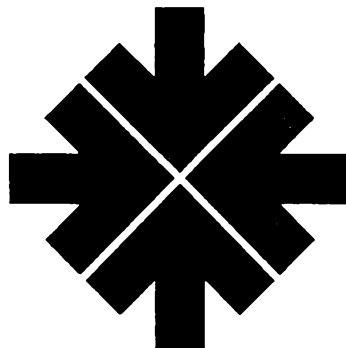
Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgårdsarkivet.

Birketinget 6A III. Tlf. (01) 58 76 02

2300 København S.

FORENEDE KREDITFORENINGER

Landbrugslån til ethvert formål

Forenede Kreditforeninger er fra gammel tid - gennem de stiftende foreninger - også landbrugets kreditforening. Gennem Forenede Kreditforeninger kan De opnå lån i alle landbrugs-, skovbrugs- og gartneriejendomme på øerne øst for Lille Bælt.

Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån til ethvert formål: tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte, betaling af løs gæld etc. Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån på op til 50 % af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Tal landbrugslån med os.

FORENEDE KREDITFORENINGER

(Københavns Kreditforening, Creditkassen for Landejendomme i Østifterne, Fyens Stifts Kreditforening, Østifternes Husmandskreditforening)

Området øst for Store Bælt:
Anker Heegaards Gade 4, tlf. (01) 15 34 34
Bogholderi, kasse, notering, indskrivning
1572 København V.

Fynsområdet:
Mageløs 2, tlf. (09) 11 77 77
(Fyens Stifts Kreditforening)
5100 Odense

*A*NDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

58 afdelinger

SPAREKASSEN FYN

Den store sparekasse
giver de største fordele

Den almindelige Brandforsikring
for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 12 11 00

De kan regne med
Hovedkontor: Axeltorg, København V **Andelsbanken** Telf. (01) 14 09 82
over hele landet